

ПІДГОТОВКА БАТЬКА ДО ВИХОВАННЯ ДИТИНИ В СІМ'Ї: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ

УДК 37 – 055.52 – 055.1

*Оксана Хомишак, аспірант кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка*

ПІДГОТОВКА БАТЬКА ДО ВИХОВАННЯ ДИТИНИ В СІМ'Ї: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ

У статті визначено фактори, які впливають на ефективність процесу підготовки батька до виховної діяльності. Представлено модель підготовки батька до виховання дитини в сім'ї у сучасних умовах.

Ключові слова: батько, батьківство, виховання, підготовка.

Табл. 1. Літ. 6.

Актуальність дослідження. В умовах гуманізації та демократизації суспільства світова спільнота розглядає численні проблеми з позицій гендерної рівності. Сьогодні гендерний фактор стає передумовою прогресу та вважається одним з потенціалів розвитку особистості. Такий підхід передбачає включення гендерних аспектів у різні сфери життя, діяльності та розвитку людини, що, відповідно, виступає гарантом досягнення успіху в соціальних, економічних і педагогічних цілях зокрема [1, 10].

Ст. 24 Конституції України проголошує рівноправність всіх громадян незалежно від статі: “Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних чи інших переконань, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: надання жінкам рівних з чоловіком у громадсько-політичній та культурній діяльності, здобутті освіти, професійній підготовці, праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок; встановлення пільг, створення умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством, правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам та матерям” [3]. Таким чином, становище української жінки-матері в суспільстві є значно краще, ніж раніше, адже сьогодні вона позбавлена дискримінації та патріархальної ідеології у побудові внутрішньосімейних взаємин на законодавчому рівні. Утім місце та роль чоловіка, батька зокрема, у системі сімейних стосунків залишається ще досі нечітко окреслене як в теорії, так і на практиці, діапазон батьківської ролі продовжує детерминуватися класичними гендерними стереотипами, які переважають у суспільстві, права та обов'язки батька стосовно

виховання дитини не є такі привілейовані та не заохочуються державою, в такій мірі як материнські. Разом з тим, у Ст. 50 Сімейного Кодексу України йдеться про те, що чоловік має право на батьківство [6]. Далі Ст. 52 підкреслює право дружини та чоловіка на фізичний та духовний розвиток та прояв своїх здібностей [там само]. У контексті нашого дослідження батьківство розглядається не як біологічне, а педагогічне явище, що, своєю чергою, передбачає взаємодію чоловіка і дитини, в результаті якої батько розкриває свої найкращі особистісні якості та постає як виховник і вихованець. На жаль, в умовах сьогодення український батько здебільшого є відсторонений від виховання дитини в сім'ї, слугує авторитарним, а іноді цілком чужим і далеким родичем для дитини через некомпетентність, малоініціативність або традиціоналістський підхід до батьківства, тому впевнено можна стверджувати, що його право на батьківство фактично не реалізовується і не знаходить практичного втілення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні українські педагоги, психологи, соціологи та філософи висвітлюють цілу низку проблем, пов'язаних із функціонуванням батька як виховника дитини, зокрема: психологічний аспект батьківського виховання (Л. Божович, Т. Зелінська, І. Бех, І. Кон, М. Боришевський, В. Бондаровська, Н. Власова, І. Пушкарук, О. Каримова, Т. Григорова, Н. Демчук та ін.), соціологічний аспект розвитку інституту батьківства (І. Бестужев-Лада, С. Голод, А. Харчев, В. Сисенко, А. Красовський, О. Здравомислова, Т. Гурко, І. Рибалко, Н. Черниш, А. Ноур, Т. Гайналь, Л. Амаджін, Л. Слюсар), гендерний аспект сімейних взаємин (С. Оксамитна, Н. Лавриненко, Т. Говорун, В. Бондаровська, В. Кравець та ін.), правовий аспект виховання дитини в сім'ї (І. Васильківська, П. Полянський, В. Ватрас); історико-етнографічний аспект функціонування української родини (О. Кравець, А. Пономарьов, М. Ткач, С. Черепанова, Є. Сявако,

ПІДГОТОВКА БАТЬКА ДО ВИХОВАННЯ ДИТИНИ В СІМ'Ї: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ

М. Мосіяшенко, Р. Чмелик, Л. Мелешко), проблема підготовки молоді до сімейного життя (В. Макаров, Т. Веретенко, Н. Гусак, І. Мачуська, Н. Новікова, І. Шалімова, М. Феоктисова, Л. Яценко, Т. Лещенко та ін.), питання діяльності інституту батьківства та сутності закономірностей взаємодії батьків та дітей (О. Ярошинська, О. Докукіна, Г. Авдіянець, К. Журба, О. Радул, О. Хромова, Р. Овчарова, В. Костів, Б. Ковбас, Г. Федоришин, Н. Семенова, М. Чепіль, О. Вишневський, Н. Муляр та ін.), проблема педагогічної культури батьків (Т. Алексєєнко, В. Поставий, Т. Кравченко, І. Трубавіна, Л. Повалій, Д. Луцик, О. Бондаревська, З. Кісарчук, О. Савченко, В. Титаренко, І. Гребенніков, Є. Руденко, О. Хартман, І. Деснова, Ю. Грицкова та ін.), підготовка школярів та молоді до виконання батьківських та материнських функцій (В. Кравець, В. Бойко, Т.Гурко, О. Кононко та ін.).

Однак до сьогоднішнього дня чоловіча сторона питання батьківства залишається "білою плямою" у дослідницькому полі, оскільки більшість наукових розвідок категорії батьківства стосуються здебільшого обидвох батьків, або матері. Досліджень, спрямованих на вивчення педагогічних умов для підготовки батька до виховної діяльності у сім'ї та формування його педагогічної культури в сучасних умовах, є недостатньо.

Мета статті визначити особливості процесу підготовки батька до виховання дитини в сім'ї на сучасному етапі розвитку суспільства.

Виклад основного матеріалу. Безперечно, свідченням піклування та турботи держави про батьківство чоловіка сьогодні є її законодавство та сімейна політика. Позитивним моментом для чоловіків вважаємо надання їм права на відпустку по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку відповідно до ст. 179 КЗпП і ст. 4 Закону України "Про відпустки" [3]. Разом з тим, у Державній програмі з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року, затвердженій постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2006 р. N 1834, підкреслено, що "Досягнення рівності між жінками і чоловіками є однією з передумов забезпечення стабільного розвитку українського суспільства на засадах демократії", така позиція, відповідно, зумовлює необхідність "...проведення інформаційно-просвітницької роботи з питань ліквідації всіх форм дискримінації за ознакою статі, подолання стереотипів щодо ролі жінок і чоловіків у сім'ї та суспільстві, утвердження духовних цінностей, формування відповідального материнства і батьківства, забезпечення гендерного паритету в духовній сфері" [2].

Насправді реальністю сьогодення є педагогічне невігластво чоловіка, низький рівень педагогічної культури батька, приховане безбатьківство, а часом цілковите відчуження батька і дитини в умовах як повної, так і неповної сім'ї, що свідчить про недостатню підтримку, захист та заохочення чоловіків у питаннях батьківства з боку держави, дезорієнтацію її сімейної політики у напрямі вдосконалення психолого-педагогічної складової освіти чоловіків з метою утвердження гендерного паритету у сімейному житті та досягнення балансу елементів фемінності та маскуліності у вихованні дітей.

Процес підготовки чоловіків до відповідального батьківства відбувається під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів. За Р.В. Овчаровою, зовнішні фактори, які об'єктивні, – це фактори макро-, мезо- та мікрорівня. Під внутрішніми факторами дослідниця розглядає рівень конкретної особистості, тобто суб'єктивні фактори [5, 29]. У контексті нашого дослідження ми акцентуємо увагу на зовнішніх факторах.

Виходячи з цих міркувань, на макрорівні розглядаємо суспільний вплив з позиції соціального регулювання – як цілеспрямований вплив з боку державних органів (формалізована сторона) та з позиції безпосередньої дії – як вплив через засоби масової інформації, твори мистецтва, літератури та культури (неформалізована сторона) на формування батьківства [там само]. Так, на макрорівні ЗМІ, мистецька, культурна та літературна продукція покликані формувати у суспільстві ідеологію відповідального батьківства за допомогою просвітницьких програм, художніх творів, демонстрації фільмів, які є інформаційно насичені різними аспектами батьківства, пропагують батьківський обов'язок, батьківські цінності, тісний емоційний зв'язок у взаєминах батька і дитини. Детермінантами факторів макрорівня є соціально-економічна та політична ситуація в країні, державна соціальна та сімейна політика, представлена у нормативно-правових документах. На мезорівні факторами впливу на підготовку чоловіка до батьківської ролі та успішного функціонування у цьому статусі виступають освітні заклади, громадські та релігійні організації, соціальні та психологічні служби, школи молодого батька при пологових будинках або медичних закладах. На мікрорівні основним фактором, який впливає на конструювання власного батьківства конкретної особистості, є сім'я.

Відтак модель процесу підготовки батька до виховання дитини в сім'ї можна представити схематично так:

ПІДГОТОВКА БАТЬКА ДО ВИХОВАННЯ ДИТИНИ В СІМ'І: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ

Таблиця 1.

Модель підготовки батька до виховання дитини

БАТЬКО	Фактори макрорівня	Законодавство України ЗМІ, твори культури, літератури і мистецтва
	Фактори мезорівня	Освітні заклади Заклади охорони здоров'я Громадські організації Релігійні організації Психологічні служби, соціальні служби
	Фактори мікрорівня	Сім'я

Відтак першочерговим завданням сьогодення стає регулювання державної сімейної та соціальної політики з метою сприяння розвитку інституту батьківства та формування його психолого-педагогічної складової. Доцільно переглянути нормативно-правову базу законодавства України про розлучення подружжя, в результаті якого функції батька не будуть зводитись до щомісячних грошових ін'єкцій у вигляді аліментів, а становище дитини зміниться, оскільки і батько і мати повинні бути активними і рівновартісними учасниками її життя та виховання, не зважаючи на факт окремого проживання. Вектор зусиль української законодавчої гілки влади повинен бути спрямований також у руслі сприяння освітнім закладам, недержавним громадським організаціям у здійсненні психолого-педагогічної просвіти та соціальної підтримки чоловіків, які мають труднощі у вихованні дитини. Нагальною є потреба у розробці механізмів залучення чоловіків як рівноправних та рівновартісних виховників до процесу виховання дитини в сім'ї та створення середовища, в якому їхні права на батьківство знайдуть практичне застосування і будуть втілені в реальному житті.

Висновки. В умовах сьогодення процес підготовки батька до виховання дитини в сім'ї є можливий за умови консолідації та активізації діяльності усіх соціальних та виховних інститутів. У процесі дослідження розроблено модель підготовки батька до виховної діяльності, що включає чинники макро-, мезо- і мікрорівнів, взаємодія яких покликана оптимізувати умови педагогічної роботи у напрямі підготовки батька до успішної реалізації виховної функції. Таким

чином, з метою забезпечення процесу підготовки батька до виховання дитини в сім'ї системності, комплексності та результативності необхідна єдність педагогічно цілеспрямованих зусиль як сім'ї, освітніх закладів, громадських та релігійних організацій, медичних установ, соціальних та психологічних служб, ЗМІ, так і з боку законодавчої системи. Перспективою подальших наукових розвідок є ґрунтовне дослідження педагогічного інструментарію та розробка методичних рекомендацій щодо підготовки батька до виховної діяльності в умовах певної виховної чи соціальної інституції.

1. *Гендерний паритет в умовах розбудови сучасного українського суспільства. – 2-е вид., допов., уточ. – К.: Український інститут соціологічних досліджень, 2003. – 129 с.*

2. *Державна програма з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon1.rada.gov.ua*

3. *Конституція України від 28.06.1996//Відомості ВР України, 1996. – № 30. – 141 с.*

4. *Леценко О.Г. Формування відповідального ставлення до батьківства у молодих подружжів // О.Г. Леценко // Теоретико-методологічні проблеми виховання дитини та учнівської молоді: Зб. наук. праць. – К.: Ін-т проблем виховання, 2008. – Вип.12. – Кн.ІІ. – С. 134 – 141.*

5. *Овчарова Р.В. Психологическое сопровождение родительства. – М.: Изд-во Института Психотерапии, 2003. – 319 с.*

6. *Сімейний кодекс України / Енциклопедія батьківства: посібник з сімейного виховання [Авт. кол. за заг. ред. Є. І. Коваленка, С.В. Кириленка]. – К.: КНТ, 2008. – С. 11 – 15.*

Стаття надійшла до редакції 15.03.2011

У даній публікації використано матеріал з літератури:

Віктор Романюк. Свою свічку світити. Видавництво “Щедрик” – Стрий, 2004 – 95 с.

Бунь В.Л., Оркуш М.О. Музей Івана Франка: путівник. – Дрогобич, “Добре серце”, 2003 – 24 с.